

8. Denney, V., Haley, G., Rivera, E., & Watkins, D. (2020). Project Management Leadership and Interpersonal Skills: The Past, Present, and Future. *Global Journal of Management and Marketing*, 4(1), 135–148.

9. Fadhil, S. S., Ismail, R., & Alnoor, A. (2021). The Influence of Soft Skills on Employability: A Case Study on Technology Industry Sector in Malaysia. *Interdisciplinary Journal of Information, Knowledge, and Management*, 16, 255–283. <https://doi.org/10.28945/4807>

10. Fakhretdinova, G. N., Osipov, P., & Dulalaeva, L. (2021). Extracurricular Activities as an Important Tool in Developing Soft Skills. In *Educating Engineers for Future Industrial Revolutions (Vol. 1329)*. Springer. [https://doi.org/10.1007/978-3-030-68201-9\\_47](https://doi.org/10.1007/978-3-030-68201-9_47)

11. Nguyen, N. (2023) Opportunities and challenges of AI in higher education. URL: <https://feedbackfruits.com/blog/opportunities-and-challenges-of-ai-in-higher-education>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-480-4-9>

## **РЕФОРМА ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА**

**Волохов Олексій Сергійович**

*кандидат юридичних наук,*

*докторант відділу теорії держави і права,*

*Інститут держави і права імені В. М. Корецького*

*Національної академії наук України*

*м. Київ, Україна*

Юридична освіта є найпопулярнішою спеціальністю серед більшості вступників, які навіть попри війну, бажають стати юристами та отримати ґрунтовні знання у сфері законодавства. Втім питання підвищення якості юридичної освіти, зважаючи на значний попит спеціальності, тривалий час не було в центрі уваги як законодавця, так і органів виконавчої влади. При цьому, на думку деяких вчених, сьогочасний стан вищої юридичної освіти позначається суперечливими характеристиками зважаючи на велику кількість вищих навчальних закладів (надалі – ВНЗ), які надають вищу юридичну освіту [1, с. 48].

Дійсно, значна кількість ВНЗ<sup>1</sup>, які готують юристів є проблемою, яка втім вирішується відносно просто шляхом запровадження профільним міністерством обмежень щодо навчання за цією спеціальністю. Значно складнішим питанням є підвищення самої якості правничої освіти в Україні, актуалізація та наповнення навчальних програм, приведення навчального процесу у відповідність до європейського рівня не лише за формою, але і за змістом.

Реформа вищої юридичної освіти є специфічним процесом, який потребує максимальної консолідації як науковців, так і практикуючих юристів, адже юридична освіта в країнах Європи та США зосереджена на практичних аспектах професії. Наразі реформа вищої юридичної освіти є серед рекомендацій, викладених у Звіті Європейської Комісії щодо України в межах пакета розширення Європейського Союзу від 8 листопада 2023 року. Зокрема, у контексті судової реформи Європейська Комісія зазначила, що для забезпечення стійкості зусиль щодо зміцнення верховенства права, Україні слід продовжити реформу юридичної освіти [2]. План дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та реконструкція 2023-2026» також передбачає підтримку реалізації реформи юридичної освіти з метою приведення її системи та структури у відповідність до міжнародних та європейських стандартів [3].

Варто відзначити окремі заходи стосовно поточного стану реформи вищої юридичної освіти. Так, Комітетом з питань правової політики було розроблено та схвалено Концепцію проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії (надалі – Концепція). Відповідно до цієї Концепції передбачені наступний план змін: здобуття вищої юридичної (правничої) освіти відбувається виключно за правничою спеціальністю, що відповідає спеціальності 0421 Law Міжнародної стандартної класифікації освіти ISCED-F 2013; підготовку правників не можуть здійснювати заклади вищої освіти із специфічними умовами її навчання чи вищі військові навчальні заклади; ступінь магістра за правничою спеціальністю здобувається на основі повної загальної середньої освіти тощо.

---

<sup>1</sup> В Україні діє досить широка мережа закладів освіти, які здійснюють підготовку правників (168 закладів вищої освіти, 117 закладів фахової передвищої освіти). Станом на жовтень 2023 року освіту за спеціальністю 081 «Право» здобували 100060 осіб. З них здобували ступінь бакалавра – 61151 особа, магістра – 20610 осіб, молодшого бакалавра – 18 осіб, фахового молодшого бакалавра – 18208 осіб, молодшого спеціаліста – 71 особа та спеціаліста – 2 особи. За спеціальністю 293 «Міжнародне право» – 5141 особа, з них бакалавра – 4063 осіб, магістра – 1078 осіб. Це найбільше серед усіх спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів освіти. Див. Концепцію проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії URL: <https://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/34720.pdf>

Концепцією також передбачено, складення покрокового Єдиного державного кваліфікаційного іспиту з присвоєнням професійної кваліфікації «Правник».

При цьому, Концепція не містить жодних деталей щодо формування нових навчальних програм, залучення до навчального процесу практикуючих юристів тощо.

Автори концепції впевнені, що випускникам правничих шкіл бракує саме практичних навичок. Дійсно, проходження практики для більшості здобувачів вищої юридичної освіти має загалом формальний характер та жодним чином не впливає на отримання ними диплому. Практична підготовка здобувачів вищої освіти не передбачає обов'язкової участі в організації та забезпеченні роботи судів, органів прокуратури, адвокатури та нотаріату. Натомість, отримати практичні навички у сфері юриспруденції досить складно без формування базових практичних знань саме у ВНЗ під час навчання.

Варто зазначити, що в умовах демократичного розвитку держави, саме активна частина суспільства, яка розуміється в питанні застосування законодавства, відіграє важливу роль в створенні останнього. Публічні консультації, які супроводжують увесь правотворчий процес від формування правової ідеї до прийняття закону в парламенті, потребують залучення саме активної частини суспільства.

Здобувачі вищої юридичної освіти є тією заінтересованою стороною, яка згідно ст. 1 нещодавно прийнятого Закону України «Про публічні консультації» мала б брати активну участь у публічних консультаціях. При цьому до самого Закону України «Про публічні консультації» окремим питанням варто було б включити обов'язкову участь здобувачів юридичної освіти в публічних консультаціях, роботу щодо підготовки ними відповідних звітів за результатами проведення публічних консультацій тощо.

Окремим питанням є підготовка кадрів для забезпечення роботи державних органів. Справа в тому, що вища юридична освіта є тим важливим фактором, який визначає компетентність та правосвідомість державного службовця. Як відомо, в умовах запровадження воєнного стану, розширюється перелік дискреційних повноважень органів державної влади. Т. Міхайліною та О. Жердевим стверджують, що розширення меж дискреційних повноважень та допустима свобода правозастосувача в демократичних країнах є прямо пропорційними рівню та формам правосвідомості суб'єктів правозастосування [4, с. 72]. Адже питання правосвідомості суб'єктів правозастосування відображає їх ставлення до норм права, дотримання принципу верховенства права під час здійснення повноважень [5, с. 101]. Тому, формування належного

рівня правосвідомості випускників ВНЗ є важливим завданням для вищої юридичної освіти, адже це неабияк впливає на розроблення та застосування законодавства.

Як бачимо, реформа вищої юридичної освіти триває та потребує якісних змін до законодавства, як того вимагають Європейська Комісія та Рада Європи. Концепція проєкту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії свідчить про наміри законодавця реалізувати рекомендації міжнародних організацій та наблизити рівень юридичної освіти до європейського. Натомість актуальним питанням є отримання практичного досвіду здобувачами вищої юридичної освіти. Так, цікавим напрямком є залучення здобувачів до правотворчого процесу, включаючи проведення публічних консультацій тощо. Важливим питанням є формування високого рівня правосвідомості серед випускників ВНЗ, адже вища юридична освіта має бути гарантією їх компетентності та належного застосування ними норм права при виконанні майбутніх повноважень.

### Література

1. Іванцова А. В. Юридична освіта в Україні та передумови доступу до юридичної освіти у країнах світу. *Scientific and pedagogik internship*. June 11-15, 2018. С. 48-51.
2. Commission Staff Working Document Ukraine 2023 Report
3. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions URL: [https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023\\_en](https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en)
4. Council of Europe Action Plan for Ukraine “Resilience, Recovery and Reconstruction” 2023-2026 URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-eng/1680aa8280>
5. Михайліна Т., Жердев О. Дискреційні повноваження та правосвідомість суб’єкта правозастосування: аспекти співвідношення. *Economic and law paradigm of modern society*. 2018. N 1. С. 71–80.
6. Волохов О. С. Дискреційні повноваження органів державної влади в умовах запровадження воєнного стану в Україні. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського до 106-ї річниці від заснування університету* (м. Київ, 17-18 жовтня 2024 року). С. 99-102.